

Dones a l'islam

Quan, l'any 2005, l'Aràbia Saudita va dur a terme les primeres eleccions municipals de la història –en les quals el dret de vot podia ser exercit, teòricament, per “tots els ciutadans” més grans de 21 anys sense distinció de sexe–, les dones no hi van ser convocades. L'oblit intencionat fou degut a raons logístiques, segons que va explicar el president de la comissió general de les eleccions, el príncep Mansur bin Mitaab bin Abdelaziz. Segons ell, s'havia d'haver establert un doble sistema de cabines de vot i contractar dones a les meses electorals, per tal de respectar l'estricta divisió de sexes que impera al país. Tot plegat, hauria estat massa car i no s'ho podien permetre.

La discriminació de les dones a l'Aràbia Saudita, un país amb un dels règims més estrictes entre els països de tradició musulmana, és una realitat que ha estat denunciada reiteradament per organitzacions humanitàries. En aquest estat, on la vida continua organitzant-se com si es tractara d'un règim feudal en què la dinastia dels Saud concentra tot el poder, les dones tenen

Aquest diumenge se celebra el Dia Internacional de la Dona. Radiografem la situació de la dona als països musulmans i els moviments feministes que, des de dins de la religió o des de fora, propugnen reformes.

l'obligació de no revelar la identitat en públic, no poden entrar a molts indrets públics i resten obligades a portar llargues túniques negres (*abaies*) que les cobreixen de cap a peus.

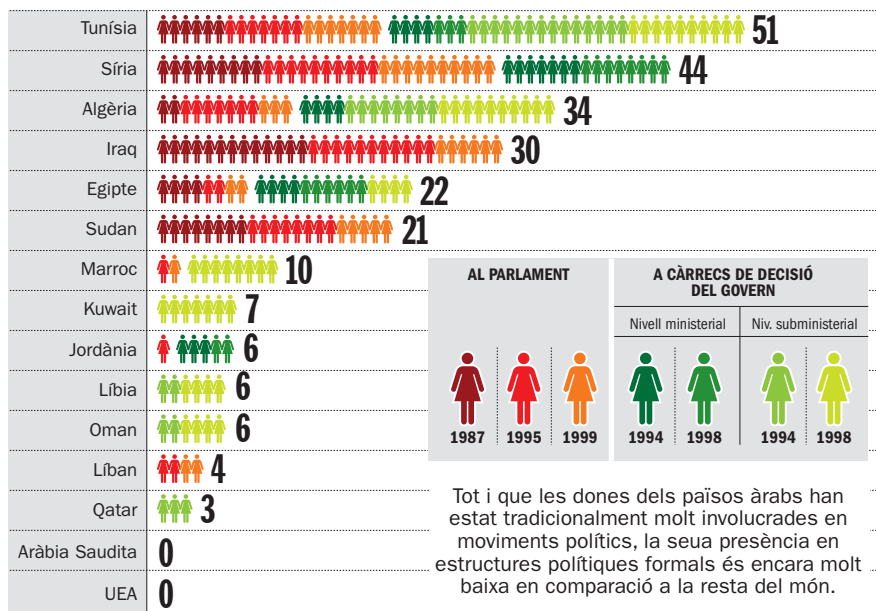
Però, malgrat això, en aquest regne de les ombres –com alguns han batejat aquest país–, alguna cosa canvia a contracor de la rigidesa de les seues lleis i les inèrcies. Les saudites retar-

den com més va més l'edat de casar-se (a 22 anys de mitjana) i han deixat de ser excepció les qui opten per quedar-se solteres, desafiant l'estigmatització que això els pot significar. També creixen els divorcis. I l'ús de mètodes anticonceptius augmenta (de fet, l'índex de fecunditat el 2000 era de 4,37 fills per dona, i el 1980 era de 8,26). Estadístiques a banda, l'enuig que els governants van mostrar per la publicació d'un llibret titulat *Les xiques de Riad* exemplifica la por del règim a les demandes de llibertat d'una part cada vegada més important de la població femenina. El llibret, escrit per Rafea al-Sanie, una xica de 25 anys, explica el dia a dia de quatre joves asfixiades pel pes de les tradicions que els imposen les seues famílies. Homosexualitat, luxe, alcohol, comparacions amb occident... recorren les pàgines d'una obra que ha estat un èxit editorial tot i haver estat prohibida.

L'episodi de *Les xiques de Riad* és un més dins d'un moviment cada volta més sòlid que, als països de tradició musulmana, reclama una revisió del paper de la dona. El nombre creixent de dones amb educacions mitjanes i superiors que s'insereixen al mercat laboral va formant una massa crítica de dones que ja no veuen el feminisme com un moviment importat d'occident. Tenen per objectiu assolir la igualtat entre homes i dones. La manera d'arribar-hi varia, no obstant, entre les unes i les altres. Si per a algunes, les feministes laiques, la igualtat només es pot aconseguir deixant de banda l'islam, per a unes altres, com ara les feministes islàmiques, una interpretació feminista de l'Alcorà pot conduir les societats musulmanes cap a la igualtat entre sexes. Diferències a banda, l'un feminisme i l'altre coincideixen a considerar que sense igualtat entre homes i dones la modernització dels seus països és una quimera.

Aquests moviments també coincideixen a apuntar la necessitat de superar les polèmiques sobre el vel per tal d'avançar i fixar-se en unes altres qüestions que, no essent tan mediàtiques, resulten igualment essencials. La diversitat de problemàtiques és tan àmplia com la diversitat de situacions en què es troben avui les dones musulmanes. Com apunta la sociòlo-

Participació política de la dona

Font: The World's Women 2000, Table 6A.

ga iraniana Valentine M. Moghadam, responsable de la secció d'igualtat de sexes de la Unesco, no hi ha un arquetip de dona àrab, sinó dones que viuen en condicions sociològiques i culturals molt diverses. Una saudita amb educació superior que no té necessitat de treballar, viu a la zona més luxosa de Riad i té un xofer de Sri Lanka té molt poc a veure amb la marroquina que ha de treballar per augmentar els ingressos familiars i vol, alhora, millorar el seu estatus professional. Segurament, entre l'una i l'altra, hi ha coincidències en les concepcions culturals i de gènere, però també profundes diferències. Per exemple, les de caire ideològic i polític. Si algunes dones s'alineen amb organitzacions liberals, socialdemòcrates o comunistes, algunes altres, per analogia amb els seus marits, donen suport a grups fonamentalistes islàmics. Algunes rebutgen la religió perquè la consideren patriarcal; unes altres reclamen la religió com a pròpia o n'accentuen els aspectes femenins. De la mateixa manera, mentre unes rebutgen tradicions i costums, unes altres hi troben identitat, consol i força.

Feina. També en el mercat laboral i la vida política les circumstàncies de les unes i les altres és molt diversa. Pel que fa al món àrab, els estudis de l'ONU mostren que aquesta regió no ha experimentat l'extensió de la industrialització i la proletarització que s'ha esdevingut en unes altres regions del món. Això ha tingut conseqüències per a la dona, que, potser amb l'excepció del Marroc i Tunísia, no s'han incorporat al mercat laboral amb la mateixa intensitat que a Àsia, l'Amèrica Llatina o el Carib. La proporció de dones que s'han incorporat a la força de treball als països àrabs és inferior a la de l'Àfrica subsahariana. Segons Valentine M. Moghadam, l'accés tan limitat de la dona al mercat laboral remunerat té relació amb les característiques d'una economia basada en el petroli. Aquesta economia ha proporcionat remuneracions quantioses als homes i, consegüentment, no ha esdevingut necessari que les dones treballen, cosa que ha solidificat encara més una estructura familiar patriarcal. A més, el fet que les dones

no foren requerides per a treballar més enllà de les tasques de la llar, ha propiciat una inversió familiar menor en l'educació de les filles, cosa que ha alimentat l'analfabetisme femení.

Als països àrabs i de l'Orient Mitjà també es detecta una segregació en l'ocupació que té molt a veure amb actituds culturals i els papers a l'interior de la família. Les feines de venda a l'engròs, a l'hostaleria, a les fàbriques i la política s'identifiquen com a sectors masculinitzats, mentre que els serveis públics són clarament feminitzats. La conseqüència és que els serveis públics es feminitzen, mentre que el sector privat és dominat pels homes. A vegades, aquestes actituds són codificades en la llei per mitjà de les lleis de família o la xària. Per exemple, fins gairebé l'any 2003, Egipte prohibia a les dones de ser jutges o fiscals. La interdicció continua vigent als països del golf Pèrsic i l'Aràbia Saudita. En aquest darrer país, el 1985 un reial decret estipulava que l'estat "prevé les dones de treballar en qualsevol esfera, excepte l'educació en escoles femenines i infermeria". Avui dia, la gran majoria de saudites són econòmicament inactives i depenen totalment dels ingressos dels marits. A Jordània, els drets laborals d'una dona són diferents dels d'un company home. A molts països, a més, la feina per compte propi es fa difícil d'assumir, en la mesura que les lleis de família estableixen herències que són la meitat que les dels homes. La llei de família permet, a més a més, que l'home prohibesca a la dona de cercar feina o continuar amb la que ja té. Tot plegat propicia que només una petita part del mercat laboral corresponga a les dones (10% a Algèria, 10% a l'Iran, 14% a Jordània, 7% a l'Aràbia Saudita).

La llei d'Al-là. En l'arrel de molts dels problemes que avui dia arrosseguen les dones musulmanes hi ha la vigència de la xària, el dret islàmic, que estableix els criteris de la moral i de la vida, i que ha servit de base per a l'establiment de les lleis de família. Tot i que la fortalesa amb què s'apliquen aquestes lleis varia —des de la més laxa, a Tunísia, fins a la més conservadora, al Iemen—, tenen

Dones iranianes voten a la segona volta de les eleccions presidencials del juny del 2004 a Teheran.

El Iemen, un lloc per a no nàixer-hi

Millor als llombs que al Iemen. A aqueixa conclusió cal arribar si fem cas de la revista *Foreign Policy*, que va elaborar una llista dels pitjors llocs del món per a ser dona. El Iemen és, segons aquesta publicació, el pitjor lloc de l'Orient Mitjà. Les estadístiques ens diuen el perquè: el 48% de les dones s'hi casen a 18 anys, i algunes fins i tot a 12 anys; una dona de cada 39 s'hi mor durant el part o l'embaràs i un xiquet de cada deu no arriba a complir cinc anys; la renda femenina és el 30% de la masculina; l'alfabetització només aplega al 35% de les dones i les dones representen menys de l'1% al parlament. Les iemenites, a més, no poden viatjar ni obtenir un passaport si no és amb el permís del marit o el pare.

un denominador comú: condemnar la dona a ser una ciutadana de segona classe. La llei islàmica confereix a la dona el dret de disposar de propietats, però també estableix herències menys quantioses que les dels homes. El matrimoni continua essent en gran mesura un acord entre dues famílies, en lloc de ser la unió entre dos ciutadans amb els mateixos drets i obligacions. El matrimoni dóna el dret a l'home d'accedir al cos de la seua dona i la violació entre persones casades no és reconeguda. Els xiquets adquireixen la ciutadania i l'estatus religiós a través dels seus pares, mai de les mares. Les dones musulmanes tenen prohibit de casar-se amb un no musulmà. El dret islàmic de família estableix, a més, que les dones no musulmanes no poden heretar de marits musulmans.

Trencar o reformar? La vigència de tots aquests principis es revisa com mai fins ara no s'havia fet. Les feministes del món àrab, reforçades per un moviment global a favor de l'extensió

dels drets humans, es veuen les cares amb estats neopatriarcals, moviments islamistes i lleis de família basades en la religió. Les organitzacions feministes continuen apostant per més participació i reforç de les dones utilitzant un ventall d'estratègies legals i discursives. Algunes es mantenen amb discursos seculars i algunes altres busquen posicions consensuades. Paradoxalment, fins i tot dins els moviments islamistes es produeixen moviments per part de dones partidàries de reconsiderar el paper de la dona, la qual cosa escandalitza profundament aquells sectors que es consideren feministes, tant si són islàmics com si no. Però la realitat és que a l'interior de grups conservadors com Hezbol·là o la Germandat Musulmana sorgeixen veus femenines que qüestionen el seu estatus. Ghazwa Farahat, una afiliada a Hezbol·là d'origen libanès, va guanyar una feina a l'ajuntament d'al-Ghobeiry, al sud de Beirut. De fet, fins i tot Hezbol·là va haver de pressionar la seua família perquè li permete-

ren de presentar-s'hi. A Egipte, l'any 2000 la Germandat Musulmana va incloure a les llistes electorals una dona. D'aleshores ençà, milers de dones islamistes treballen en la maquinària d'uns partits que propugnen la condició de ciutadanes de segona per a les dones. Algú ho pot entendre?

Per als qui abomenen dels moviments islamistes, aquests exemples no representen cap millora global per a la situació de la dona als països musulmans i són, en realitat, una mostra de les pròpies contradiccions d'aquests moviments. Això defensen, per exemple, les feministes laiques. Es tracta d'un moviment que propugna que una separació absoluta entre l'islam i l'estat és un requisit indispensable per a assolir un societat plural i democràtica on homes i dones puguen viure en igualtat. En general, utilitzen com a referència en la seua lluita les convencions internacionals.

En una línia sensiblement diferent es mouen les anomenades feministes islàmiques. Es tracta d'un moviment de reforma que propugna una reinterpretació de l'Alcorà –perquè fins ara ha estat llegit només des d'una perspectiva patriarcal– que justifique, sense renunciar a la religió, la igualtat entre homes i dones. Les feministes islàmiques rebutgen, d'una banda, els estereotips que des d'occident s'atribueixen a l'islam i, d'una altra, l'ortodòxia de l'islam mateix. A més, són molt crítiques amb l'estatus legal i la posició social a què han estat confinades moltes dones a la família, l'economia i la política. En concret, són molt crítiques amb les lleis de família i la manera com aquestes lleis restringeixen els drets de les dones i privilegien els homes. Alhora, desmenteixen que el responsable de tot això siga l'islam. El seu argument alternatiu és que l'islam ha estat interpretat amb criteris patriarcals i misògins al llarg dels segles.

Trencament o reforma? Prohibir la prohibició o negociar l'abolició de la prohibició? Interferir o confiar en la inèrcia? Són preguntes que suren al voltant de la situació de la dona als països musulmans i dels moviments feministes que l'envolten.

Violeta Tena